

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli ja sen muutostarpeet

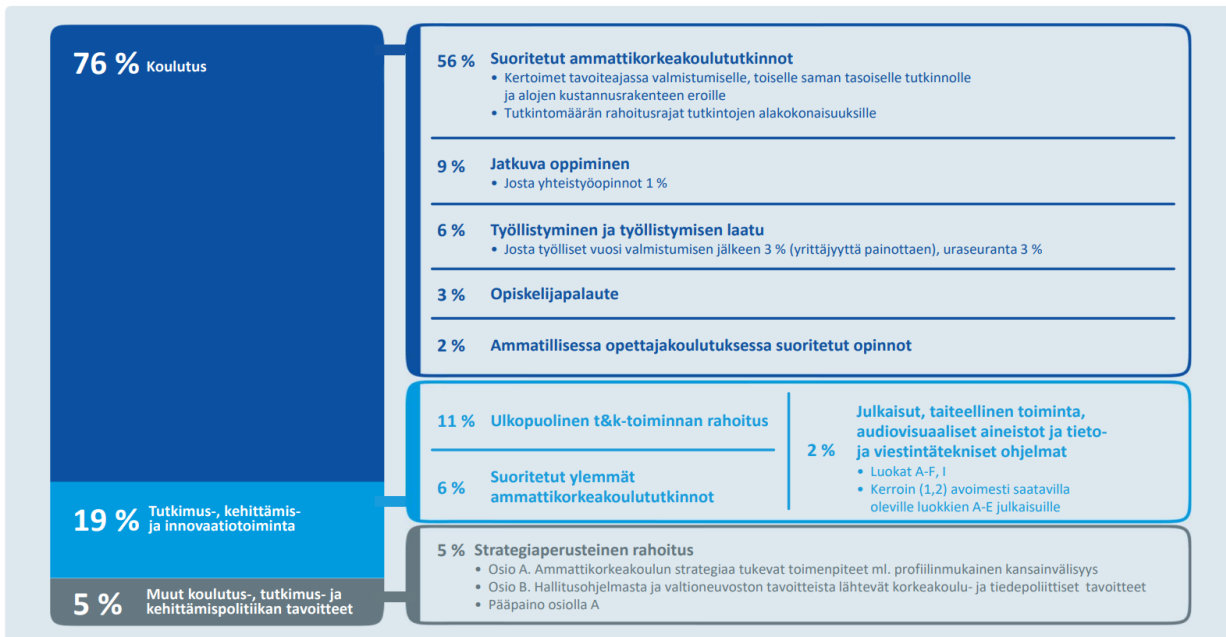
Minkäläisillä muutoksilla rahoitusmallia voitaisiin kehittää?

Ammattikorkeakouluilla on vuodesta 2014 lähtien ollut voimassa tulosperustainen rahoitusmalli. Tässä mallissa lähes koko valtion perusrahoitus myönnetään perustuen yksiselitteisiin tuloksiin, jotka ovat yhteismittaisia ja kaikille avoimesti saatavilla. Rahoitusmalli on muuttunut pariin otteeseen uusimman rahoitusmallin version tullessa voimaan vuonna 2021. Ammattikorkeakoulujen uusi sopimuskausi alkaa vuonna 2025, jolloin myös rahoitusmallia ja sen muutostarpeita tarkastellaan uudelleen. Tämä Osviitta-pikaraportti on kirjoitettu Viivain Oy:n näkökulmaksi rahoitusmallin muutostarpeita koskien. Muista Osviitta-pikaraportteista poiketen raportti on kaikkien vapaasti luettavissa Viivain Oy:n kotisivuilla.

Ammattikorkeakoulujen voimassa oleva rahoitusmalli 2021–2024

Ammattikorkeakoulujen nykyisestä rahoitusmallista¹ päätettiin tammikuussa 2019. Kuvassa 1 ([linkki](#)) esitetään mallin mittaristo ja niiden painot osana rahoituksen kokonaisuutta. Kokonaisuus kattaa kymmenen rahoitusmittaria, mikäli yhteistyöopinnot luetaan itsenäiseksi mittariksi, eikä osaksi jatkuvan oppimisen mittaria. Näiden kymmenen mittarin perusteella jaetaan 95 % rahoituksesta jäljellä olevan 5 % ollessa strategiarahaa, minkä Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) jakaa harkinnanvaraisena rahoituksena.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli vuodesta 2021 alkaen

Kuva 1: Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli vuodesta 2021 alkaen

Rahoitusmallissa tarkastellaan budjettivuotta edeltävien 2–4 vuoden mittaritulosten keskiarvon osuutta koko maan keskiarvosta ja jaetaan rahat tämän prosenttiosuuden suhteessa. Työllistyminen- sekä julkaisutmittareissa on tämän lisäksi erilaisia painokertoimia. Muista mittareista poiketen amk-tutkinnot-mittarissa on mukana koulutuslakohtaiset kiintiöt ko. kolmen vuoden keskiarvolle. Lisäksi siinä on painokertoimet tavoiteajassa valmistumiselle, toiselle samantasoiselle tutkinnolle sekä alojen kustannusrakenteen eroille.

¹ ks. taustat ja yksityiskohdat tarkemmin rahoitusmallia pohtineen työryhmän esityksestä: [Luovuutta, dynamiikkaa ja toimintamahdollisuuksia – ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitusmalleiksi vuodesta 2021 alkaen](#)

Hyvän rahoitusmittarin ominaisuudet

Ennen kuin pystytään arvioimaan nykyisen rahoitusmallin mittareiden laatua, tulee määritellä hyvän rahoitusmittarin ominaisuudet. Käytännössä kyse on hyvin suuressa määrin tasapainottelusta eri ominaisuuksien välillä, joista useat ovat tyypillisesti osin toisensa poissulkevia. Tämän vuoksi tässä katsannossa nämä hyvän rahoitusmittarin viisi ominaisuutta asetetaan lisäksi tärkeysjärjestykseen käyttäen samanlaista prosenttipainotusta kuin rahoitusmallissa. Tämä auttaa analyysin seuraavassa osiossa arvostelevaan kunkin rahoitusmittarin näiden ominaisuuksien mukaan ja antamaan kullekin mittarille painokerrottu arvosana yhden ja kymmenen väliltä. Rahoitusmittareiden lisäksi näiden viiden ominaisuuden perusteella arvioidaan myös nykyisen rahoitusmallin geneerisiä ominaisuuksia, kuten kolmen vuoden keskiarvon käyttöä. Näin tehdään myös joillekin merkittävälle rahoitusmittareiden laskentatekijöille, joita löytyy eniten amk-tutkintoja koskevasta rahoitusmittarista. Myös strategiarahoitus arvioidaan näillä samoilla mittareilla. Näiden lisäksi on hyvä mainita, että hyvän mittarin edellytyksenä on luonnollisesti myös sitä koskeva luotettava tietopohja.

Vaikuttava, paino 40 %

Selvästi tärkein rahoitusmittarin ominaisuus (40 % painolla) on vaikuttavuus. Tämä tarkoittaa sitä, että mittari kannustaa tekemään asioita siten, että niillä on positiivinen vaikuttavuus asetettuihin tavoitteisiin. Vaikuttavuus pitää sisällään myös sen, että mittari kannustaa tekemään asioita vaikuttavasti, ei vain menemään siitä mistä aita on matalin tavoitteena saada maksimaalinen hyöty mittarista. Tässä analyysissä vaikuttavuus määritellään mittarin kykyä edistää yhtä tai useampaa seuraavista tavoitteista:

- Yli puolelle nuorista korkeakoulututkinto (oppimistoiminta)
- 4 % (Suomen) bkt:sta tutkimus- ja kehittämistoimintaan (tki-toiminta)
- Korkeakoulutusta ja asiantuntemusta elämän eri tilanteisiin (jatkuva oppiminen)
- Riittävästi osaavaa työvoimaa Suomeen ja korkeakoulun omalle alueelle
- Valmistuneiden taitojen tulee vastata työelämän tarpeita
- Oppilaitosten yhteistyöllä parhaita käytänteitä ja kustannussäästöjä
- Uusia ajatuksia, ideoita ja tuotteita paikallista elinkeinoelämää tukemaan

Näistä tavoitteista kolme ensimmäistä ovat korkeakoulujen kehittämisvision keskiössä olevia tavoitteita, joille on olemassa myös vahva parlamentaarinen yhteisymmärrys. Riittävästi osaavaa työvoimaa Suomeen ja korkeakoulun omalle alueelle -tavoite viittaa Suomessa yhä vakavammaksi käyvään työvoimapulaan, mikä haastaa hankkimaan uutta työvoimaa myös ulkomailta. Alueellinen maininta tässä tavoitteessa viittaa ammattikorkeakoulujen perinteiseen rooliin vahvoina paikallisina toimijoina mm. maakuntatasolla.

Valmistuneiden taitojen tulee vastata työelämän tarpeita -tavoite tarkoittaa sitä, että opiskelijoita koulutetaan eniten työvoimaa tarvitseville aloille. Toisaalta sillä viitataan tarpeeseen kouluttaa taitoja, joita alati muuttuva työelämä tarvitsee juuri nyt ja tulevaisuudessa. Oppilaitosten yhteistyöllä parhaita käytänteitä ja kustannussäästöjä -tavoite viittaa maamme tilanteeseen, jossa valtiontalouden resurssit ovat hyvin rajalliset. Tämän seurauksena on kaikkien osapuolten etu, mikäli rahoitusmalli kannustaa toimintaan, missä yhteistyöllä ja hyvien käytänteiden jakamisella saadaan enemmän tulosta aikaan samalla resurssilla. Uusia ajatuksia, ideoita ja tuotteita paikallista elinkeinoelämää tukemaan -tavoitteella tarkoitetaan tki-hankkeiden vaikuttavuutta, joka ilmenee konkreettisemmin kuin 4 % tavoite bkt:sta.

Tasavertainen, paino 20 %

Toiseksi tärkein rahoitusmittarin ominaisuus on tasavertaisuus. Tämä tarkoittaa sitä, ettei ammattikorkeakoulun ominaisuudet tai taustekijät anna sille etua tai takamatkaa rahoitusmittarisuoritteiden hankkimisessa. Hyvä mittari on siis sellainen, jossa mm. ammattikorkeakoulun tutkintoportfolion painotukset, koko, maantieteellinen sijainti eivät rakenteellisesti vaikuta sen kykyyn kilpailla muiden ammattikorkeakoulujen kanssa ko. rahoitusmittarissa. Tasavertaisuuden paino on tämän analyysin laskelmissa rahoitusmittareiden ominaisuuksista toiseksi suurin, eli 20 %.

Ennakoitava, paino 15 %

Myös ennakoitavuus on tärkeä ominaisuus rahoitusmittarissa – ja rahoitusmallissa yleensä. Ammattikorkeakoulujen toiminta on luonteeltaan pitkäjänteistä ja usein erilaisten muutosten toimeenpanossa menee aikaa useita vuosia. Tämä pätee erityisesti amk-tutkintojen koulutukseen, jossa esimerkiksi uuden tutkinnon aloittaminen vaatii merkittävän alkupanostuksen tutkintojen syntyessä vasta merkittävästi myöhemmin. Näissä olosuhteissa rahoituksen mahdollisimman suuri ennakoitavuus ja muutosten vähäisyys auttavat toteuttamaan ammattikorkeakoulun omaa strategiaa rauhassa ja systemaattisesti. Tämän ominaisuuden paino analyysissä on 15 %.

Nopeavaikutteinen, paino 15 %

Ennakoitavuuden vastinpari on nopeavaikutteisuus. Nämä kaksi ovat lähes aina sellaisessa suhteessa keskenään, ettei kumpaakin voi saada, vaan näiden väliltä on löydettävä mahdollisimman hyvä kompromissi. Nopeavaikutteisuus viittaa siihen, että ammattikorkeakoulun tekemä panostus näkyy rahoituksessa mahdollisimman pikaisesti. Varsinkin amk-tutkintokoulutuksessa sekä tki-toiminnan edellytysten rakentamisessa kustannukset tulevat yleensä etupainotteisesti. Mitä kauemmin näistä saatavaa rahoituksellista hyötyä joudutaan odottamaan, sitä todennäköisemmin hyödyllinen investointi jää tekemättä. Ja toisin päin hyödyllistenkin toimintojen alasajo voi houkuttaa, mikäli tästä saadaan säästöjä heti, mutta negatiivista vaikutusta rahoituksessa saadaan odottaa vuosikausia. Nopeavaikutteisuuden paino analyysissä on sama kuin ennakoitavuuden, eli 15 %.

Ymmärrettävä, paino 10 %

Hyvän rahoitusmittarin viimeinen ominaisuus on ymmärrettävyys. Täydellisessä maailmassa ammattikorkeakoulujen rahoitusmallin voisi selittää ymmärrettävästi asiaa tuntemattomalle ilman vaikeita käsitteitä muutamassa minuutissa. Ymmärrettävän rahoitusmallin voi paremmin viestiä omalle henkilökunnalle ja sen hyväksyttävyyksikin on parempi, mikäli malli ei vaikuta ”mustalta laatikolta”. On selvää, että mikäli muut ominaisuudet eivät tästä kärsi, on aina syytä valita yksinkertaisin ja ymmärrettävin rahoitusmalli.

Maaailma ei kuitenkaan juuri koskaan ole täydellinen. Käytännössä ymmärrettävyys on de facto lähes aina samanlaisessa vaihtokauppatilanteessa vaikuttavuuden ja tasavertaisuuden kanssa kuin ennakoitavuus ja nopeavaikutteisuus ovat keskenään. Kyse on jälleen kerran mahdollisimman hyvästä kompromissista näiden ominaisuuksien välillä. Suuri ymmärrettävyys altistaa mahdollisuudelle löytää ”aita on matalin” -tyylinen tapa tuottaa mittariyksiköitä. Tästä ei voida myöskään toimijoita syyttää, onhan heillä asemansa takia peräti velvollisuus löytää tällaiset tavat ja näin parantaa organisaationsa asemaa.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli on huomattavasti [ammattillisten oppilaitosten vastaavaa](#) ymmärrettävämpi ja yksinkertaisempi. Se on myös monin verroin yksinkertaisempi kuin [tuloverolaki](#), jota sovelletaan jokaiseen suomalaiseen tulo- tai koulutustasosta riippumatta. Ammattikorkeakoulut ovat suuria organisaatioita, joissa työskentelee fiksuja ja hyvin koulutettuja ihmisiä. Vaikka rahoitusmalli on syytä pitää niin ymmärrettävänä kuin mahdollista, on syytä olla valmis tinkimään juuri tästä ominaisuudesta, mikäli sillä saadaan vähäistä merkittävämpää hyötyä vaikuttavuudessa tai tasavertaisuudessa. Tämän vuoksi ymmärrettävyyden paino on tässä esityksessä pienin, vain 10 %.

Tässä analyysissä hyvän rahoitusmallin voikin pelkistää seuraavasti:

”Malli, mikä tuottaa ammattikorkeakoululle tarvittavan rahoituksen, mikäli sen toiminta on halutulla tavalla vaikuttavaa ja vaikka ammattikorkeakoulu ei edes tuntisi rahoitusmallin yksityiskohtia.”

Paras rahoitusmalli olisi siis sellainen, mihin ammattikorkeakoulujen ei tarvitsisi kiinnittää juurikaan huomiota ja johon heidän ei tarvitsisi sijoittaa työaikaa tai muita resursseja. Tämä on ideaalitalanne, mihin ei todennäköisesti koskaan päästä, myös rahoituksen niukkuuden vuoksi. Mutta askeleita tähän suuntaan olisi otettavissa rahoitusmallia uudistettaessa.

Nykyisen rahoitusmallin analyysi

Alla olevassa taulukossa 1 on arvioitu kukin nykyisen rahoitusmallin mittari sekä valittu joukko rahoitusmallin ominaisuuksia asteikolla 1–10 suhteessa kuhunkin neljään hyvän rahoitusmallin ominaisuuteen. Näiden arvioiden painokerrottu keskiarvo esitetään yhteensä-sarakkeella. Kyseessä on suuntaa antava arvio, tarkka arviointi 1–10 asteikolla on luonnollisesti hyvin haastavaa. Tämän analyysin perusteella nykyisen mallin suurimmat vahvuudet löytyvät tasavertaisuudesta sekä ennakoitavuudesta. Sen sijaan vaikuttavuudessa ja ymmärrettävyydessä – ja ennen kaikkea nopeavaikutteisudessa olisi parannettavaa.

Ammattikorkeakoulujen 2021-2024 sopimuskauden rahoitusmallin mittareiden ja ominaisuuksien arviointi hyvän rahoitusmittarin viiden ominaisuuden näkökulmasta							
Rahoitusmittari/ominaisuus	Paino	1	2	3	4	5	YHT
AMK-tutkinnot	56 %	7	8	9	2	3	6,4
YAMK-tutkinnot	6 %	7	5	7	4	9	6,4
Valmistuneet työlliset	3 %	8	6	10	1	7	6,8
Laadullinen työllistyminen	3 %	3	7	4	4	6	4,4
Opiskelijapalaute (AVOP)	3 %	2	9	9	4	6	5,2
Jatkuva oppiminen (avoin amk jne.)	8 %	7	8	7	6	7	7,1
Yhteistyössä suoritettut opinnot	1 %	6	8	6	6	8	6,6
Ulkopuolinen TKI-rahoitus	11 %	7	4	7	4	8	6,1
Julkaisut	2 %	4	7	6	6	7	5,5
Opettajakoulutuksen tutkinnot	2 %	8	8	7	5	9	7,5
Strategiarahoitus	5 %	5	8	4	6	3	5,4
2-4 vuoden keskiarvon soveltaminen		5	10	10	2	6	6,4
Amk-rahoitusryhmien soveltaminen		6	9	7	5	4	6,4
Amk-tutkintokiintiöiden soveltaminen		6	6	3	5	3	5,1
Aiemman tutkinnon soveltaminen		9	7	4	6	5	7,0
Määräajassa valmistumisen soveltaminen		9	6	6	6	4	7,0
Keskiarvo		6,19	7,25	6,63	4,50	5,94	6,19
1 =Vaikuttava (40 %), 2 = Tasavertainen (20 %), 3 = Ennakoitava (15 %), 4 = Nopeavaikutteinen (15 %), 5 = Ymmärrettävä (10 %)							

Taulukko 1: Ammattikorkeakoulujen 2021–2024 sopimuskauden rahoitusmallin mittareiden ja ominaisuuksien arviointi hyvän rahoitusmittarin viiden ominaisuuden näkökulmasta

Amk-tutkinnot-mittari ja siinä olevat ominaisuudet

AMK-tutkinnot: Vaikuttava 7, Tasavertainen 8, Ennakoitava 9, Nopeavaikutteinen 2, Ymmärrettävä 3, YHT: 6,4

Amk-rahoitusryhmien soveltaminen: Vaikuttava 6, Tasavertainen 9, Ennakoitava 7, Nopeavaikutteinen 5, Ymmärrettävä 4, YHT: 6,4

Amk-tutkintokiintiöiden soveltaminen: Vaikuttava 6, Tasavertainen 6, Ennakoitava 3, Nopeavaikutteinen 5, Ymmärrettävä 3, YHT: 5,1

Aiemman tutkinnon soveltaminen: Vaikuttava 9, Tasavertainen 7, Ennakoitava 4, Nopeavaikutteinen 6, Ymmärrettävä 5, YHT: 7,0

Määräajassa valmistumisen soveltaminen: Vaikuttava 6, Tasavertainen 6, Ennakoitava 3, Nopeavaikutteinen 5, Ymmärrettävä 3, YHT: 7,0

Ammattikorkeakoulututkintoja koskeva mittari on rahoitusmallin mittareista ylivoimaisesti tärkein, onhan sen painoarvo rahoituksen kokonaisuudessa peräti 56 %. Mittari monimutkaistui merkittävästi uudessa rahoitusmallissa, kun siihen käytännössä rakennettiin sisälle aiempien rahoitusmalliversioiden 55 op suorittaneiden osuus sekä alakohtainen rahoitusmittari. Nämä toteutettiin lisäämällä painokertoimet määräajassa valmistumiselle sekä ammattikorkeakoulujen rahoitusryhmille, joita tuli kolme. Lisäksi mukaan otettiin kerroin aiemman vastaavan tasaisen tutkinnon suorittaneille, minkä seurauksena näistä henkilöistä saa hieman vähemmän rahoitusta. Nämä kaikki tekijät muodostavat rahoitusmittarin, mikä yhtenä heikkoutena on sen heikkokoko ymmärrettävyys.

Selvästi suurin heikkous mittarilla on kuitenkin nopeavaikutteisuus. Käytännössä tutkintomääriin liittyvistä toimenpiteistä saa rahoitusta vasta noin 6–10 vuoden viiveellä. Tämä tarkoittaa sitä, että riski koko rahoitusmallin muuttumiselle ennen kuin toimenpiteestä tai investoinnista saa palkinnon on erittäin suuri. Vastapainona tälle mittarin ennakoitavuus on erinomaisella tasolla. Kukin ammattikorkeakoulu pystyy varsin tarkasti ennakoimaan rahoituksensa vähintään noin viiden vuoden päähän. Absoluuttisesti heilunta on toki suurta, mutta suhteessa mittarin 56 % rahoitusosuuteen se jää verrattain pieneksi.

Myös mittarin vaikuttavuus on varsin hyvällä tasolla, kannustaahan se tuottamaan yhä enemmän tutkintoja siten, että tutkintokiintiö rajaa – ainakin teoriassa – pois sellaisia tutkintoja, joiden tarve oletetaan pienemmäksi. Myös tasavertaisuus on amk-tutkinnot-rahoitusmittarin vahvuus. Mikään ammattikorkeakoulu ei saa ansaitsematonta etua, mikäli amk-rahoitusryhmät ovat oikein jaetut. Määräajassa valmistuneissa on koulutusaloitteen eroja, mutta näiden vaikutus kokonaisuuteen on maltillinen ja pienenevä. Mittaria voidaan pitää kohtalaisen onnistuneena, vaikkakin nopeavaikutteisuuden puute on kriittinen puute.

Amk-tutkintoon kytkeytyvät mittarit

Valmistuneet työlliset: Vaikuttava 8, Tasavertainen 6, Ennakoitava 10, Nopeavaikutteinen 1, Ymmärrettävä 7, YHT: 6,8

Laadullinen työllistyminen: Vaikuttava 3, Tasavertainen 7, Ennakoitava 4, Nopeavaikutteinen 4, Ymmärrettävä 6, YHT: 4,4

Opiskelijapalautteet (AVOP): Vaikuttava 2, Tasavertainen 9, Ennakoitava 9, Nopeavaikutteinen 4, Ymmärrettävä 6, YHT: 5,2

Työllistymistä sekä opiskelijapalautetta koskevat rahoitusmittarit ovat läheisesti kytköksissä amk-tutkinnotmittariin. Tämä johtuu siitä, että varsinkin työllistyneissä sekä opiskelijapalautteissa työllistymis- ja vastausprosentit ovat hyvin korkeat ja erot ammattikorkeakoulujen välillä pienet. Näin ollen ne palkitsevat etupäässä volyyymista. Nämä kaksi mittaria ovatkin tästä syystä hyvin ennakoitavia. Kolmesta mittarista selvästi onnistunein on valmistuneet työlliset. Se saa korkeat pisteet vaikuttavuudesta, onhan työllistyminen kytköksissä useisiin luetelluista tavoitteista. Se on myös varsin hyvin ymmärrettävä, joskin yrittäjistä saatava lisäpiste hieman heikentää tätä. Tasavertaisuus on kohtuullisella tasolla, joskin siinä sote-ala saa selvää etua. Akilleen kantapää mittarissa on nopeavaikutteisuuden puute: toimenpiteistä saa rahallisen palkkion vasta 5–7 vuoden päästä.

Opiskelijapalautteen vaikuttavuus on hieman kyseenalainen. Sen voidaan katsoa ilmentävän yhtä ammattikorkeakoulujen toiminnan laadun komponenttia, mutta tämän yhteys lueteltuihin tavoitteisiin ei ole aivan ilmeinen. Tilanne muuttuisi, mikäli toiminnan laatu olisi itseisarvona yksi tavoite, ei vain yhtenä keinona päästä vaikuttaviin tuloksiin. Opiskelijapalautteet on hyvin tasavertainen ja ennakoitava. Se on kohtuullisen ymmärrettävä, mutta varsin hitaasti vaikuttava. Se on kuitenkin moneen muuhun mittariin nähden nopeavaikutteisempi.

Laadullinen työllistyminen on tämän analyysin perusteella mittariston heikoin lenkki. Senkin vaikuttavuus on hyvin kyseenalainen, koska kyseessä on kysely, jonka vastausprosentti on varsin pieni. Sen ennakoitavuus on heikkoa, koska vastausprosentit vaihtelevat suuresti myös samalla ammattikorkeakoululla vuodesta toiseen. Toisaalta samasta syystä sekin on keskimääräistä nopeavaikutteisempi: ammattikorkeakoulujen vastausprosenttia korottavista toimenpiteistä saa palkinnon kohtuullisessa ajassa. Mittari on myös kohtalaisen ymmärrettävä. Näistä kohtuullisista ominaisuuksistaan huolimatta tämän mittarin 3 % painoa rahoitusmallissa on vaikea perustella.

Muut suoriteperustaiset rahoitusmittarit

YAMK-tutkinnot: Vaikuttava 7, Tasavertainen 5, Ennakoitava 7, Nopeavaikutteinen 4, Ymmärrettävä 9, YHT: 6,4

jatkuva oppiminen: Vaikuttava 7, Tasavertainen 8, Ennakoitava 7, Nopeavaikutteinen 6, Ymmärrettävä 7, YHT: 7,1

Yhteistyössä suoritettavat opinnot: Vaikuttava 6, Tasavertainen 8, Ennakoitava 6, Nopeavaikutteinen 6, Ymmärrettävä 8, YHT: 6,6

Ulkopuolinen TKI-rahoitus: Vaikuttava 7, Tasavertainen 4, Ennakoitava 7, Nopeavaikutteinen 4, Ymmärrettävä 8, YHT: 6,1

Julkaisut: Vaikuttava 4, Tasavertainen 7, Ennakoitava 6, Nopeavaikutteinen 6, Ymmärrettävä 7, YHT: 5,5

Opettajakoulutuksen tutkinnot: Vaikuttava 8, Tasavertainen 8, Ennakoitava 7, Nopeavaikutteinen 5, Ymmärrettävä 9, YHT: 7,5

Muista suoriteperusteisista rahoitusmittareista merkittävimpiä ovat ulkopuolinen TKI-rahoitus 11 % sekä jatkuva oppiminen 8 % painoillaan. Näistä ensiksi mainitun ongelmana on ennen kaikkea heikohko tasavertaisuus. EU-rakennerrahastot ovat merkittävin rahoituslähde ja näissä maantieteellinen kohdentuminen on varsin vahvasti painottunutta. Vaikuttavuus on varsin hyvä, joskin mitään vaikuttavuuden perusteella tehtävää segmentointia ei ole. Mittari on ammattikorkeakoulujen tasolla verrattain hyvin ennakoitavissa usean vuoden päähän hankkeiden ollessa yleensä pitkiä. Jatkuva oppiminen on mittarina tasavertainen ja helposti ymmärrettävä. Samoin sen ennakoitavuus on varsin hyvällä tasolla panostusten johtaessa varsin suoraviivaisesti tuloksiin. Jatkuva oppiminen onkin mittareista kokonaisuutena onnistuneimpia.

Yamk-tutkintojen mittarin haasteena on heikohko tasavertaisuus, koska siinä ei ole minkäänlaisia rahoitusryhmiä, vaikka tuotantokustannuksissa lienee suurehkoja systemaattisia eroja. Tämä saattaa näkyä siinä, ettei tietynlaisia yamk-tutkintoja järjestetä liian kalliina lainkaan, vaikka näille saattaisi olla tarvetta ja kysyntää. Yamk-tutkinnot-mittari on kuitenkin hyvin ymmärrettävä sekä varsin vaikuttava ja helpohkosti ennakoitava. Lähes samat sanat voidaan lausua opettajakoulutuksen tutkinnot -mittarista. Mutta siinä tasavertaisuus on todennäköisesti paremmin toteutunut, jos ja kun opettajakoulutuksessa ei tarvita esimerkiksi kaltaisia laitteita. Se on myös keskimääräistä nopeavaikutteisempi lyhyiden tutkintojen ansiosta.

Julkaisut-mittarissa keskeisenä heikkoutena voidaan pitää vaikuttavuutta. Mihin luetelluista tavoitteista vaikuttaa se, kun ammattikorkeakouluissa tuotetaan blogikirjoituksia? Sen sijaan tasavertaisuus ja ymmärrettävyys ovat varsin hyvällä tasolla ja ennakoitavuus ja nopeavaikutteisuus tasapainossa. Yhteistyöopintopisteissä vaikuttavuutta heikentää segmentoinnin puute: automatisoidut verkossa tuotetut MOOC-opinnot ovat samalla viivalla yhteisen opsin mukaan suurella panostuksella järjestettyjen opintojen kanssa. Ymmärrettävyys ja tasavertaisuus ovat kuitenkin kunnossa: kaikilla ammattikorkeakouluilla on käytännössä mahdollisuus tarjota opintoja samoilla periaatteilla. Myös tässä mittarissa ennakoitavuuden ja nopeavaikutteisuuden tasapaino on kunnossa.

Strategiarahoitus ja 2–4 vuoden keskiarvo rahoituksessa

Strategiarahoitus: Vaikuttava 5, Tasavertainen 8, Ennakoitava 4, Nopeavaikutteinen 6, Ymmärrettävä 3, YHT: 5,4

2–4 vuoden keskiarvon soveltaminen: Vaikuttava 5, Tasavertainen 10, Ennakoitava 10, Nopeavaikutteinen 2, Ymmärrettävä 6, YHT: 6,4

Strategiarahoitus on rahoitusmallissa monella tapaa ”ennakoitava musta laatikko”. Suuressa kuvassa ennakoitava se on siksi, että ammattikorkeakoulun saama rahamäärä on yleensä varsin lähellä sen osuutta suoriteperustaisesta rahoituksesta. Mustaksi laatikoksi sitä taas voidaan kutsua siksi, että rahoituksen perusteet ovat hyvin vaikeasti ennakoitavia. Näin se onnistuu yhdistämään vaikuttavuuden ja ymmärrettävyyden heikoimmat puolet. Vaikuttavuudessa se saa kuitenkin pisteitä siitä, että oletettavasti strategiarahalla on myös aitoa positiivista ohjausvaikutusta. Strategiaraha on myös todennäköisesti varsin tasavertaisesti jaettu. Sen sijaan se ei menesty lyhyen tähtäimen ennakoitavuudessa, koska OKM voi muuttaa rahasummaa hyvin lyhyellä varoitusajalla. Samasta syystä se on kuitenkin keskimääräistä nopeavaikutteisempi.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmallin idean ytimessä on koko sen historian ajan ollut tapa laskea vertailtava tulos kolmen vuoden keskiarvosta 2–4 vuotta budjettivuotta ennen syntyneistä tuloksista. Tämä on luonnollisesti hyvin tasavertainen tapa laskea rahoitus. Samoin se tekee rahoitusmallista hyvin ennakoitavan verrattuna esimerkiksi ammatillisten oppilaitosten rahoitukseen, missä käytetään vain yhden vuoden rahoitusta². Tämän laskentamallin suurin akilleenkantapää on ennakoitavuuden vastapainona esiintyvä nopeavaikutteisuuden puute. Toinen, edelliseen liittyvä, heikkous mallissa on vaikuttavuus. Kun vaikutus rahoituksessa viivästyy, heikentyy ohjausvaikutus. Se on suurin tilanteessa, jossa palkinto suoritteesta tulee välittömästi, ei vasta pitkän ajan päästä. Toisaalta tällä on myös potentiaalinen positiivinen vaikutus ehkäisessään jonkin verran haluja ”pelata” rahoitusmallilla heikosti vaikuttavia mittariyksiköitä tuottaen.

---

² Missä on toisaalta muita vakauttavia tekijöitä, mitä ammattikorkeakoulujen rahoitusmallista puuttuu.

16 ehdotusta rahoitusmallin parantamiseksi

Tämän analyysin aiemmissa osioissa on esitelty nykyinen rahoitusmalli, määritelty hyvän rahoitusmallin ominaisuudet ja analysoitu nykyiset mittarit näiden ominaisuuksien näkökulmasta. Analyysin viimeinen osio keskittyy ehdotuksiin rahoitusmallin parantamiseksi. Nämä ehdotukset ovat sellaisia, joilla pyritään paikkaamaan edellisessä osiossa havaittuja puutteita rahoitusmittareissa. Ehdotukset koskevat vain nykyisiä mittareita, uusia mittareita ei tässä esitetä eikä analyysissä oteta – muutamaa pientä poikkeusta lukuun ottamatta – kantaa nykyisten tai tulevien mittareiden painoarvoihin rahoituksen kokonaisuudessa.

- Ehdotus 1: Opiskelijamäärän käyttö amk-tutkintomittarissa
- Ehdotus 2: Amk-tutkintojen rahoitusryhmien lisääminen
- Ehdotus 3: Lisäkerroin amk-tutkintojen rahoittajan perusteella
- Ehdotus 4: Aiemman tutkinnon kertoimen pienentäminen
- Ehdotus 5: Suoritteiden rahoituspistearvon segmentointi julkaisuissa
- Ehdotus 6: Suoritteiden rahoituspistearvon segmentointi yhteistyöopinnoissa
- Ehdotus 7: Yhteistyöopinnot-mittarin yhdistäminen yliopistosektorin kanssa
- Ehdotus 8: Suoritteiden rahoituspistearvon segmentointi jatkuvassa oppimisessa
- Ehdotus 9: Ulkomaalaisten työllistyneiden lisäkerroin valmistuneet työlliset-mittarissa
- Ehdotus 10: Työttömäksi jääneiden negatiivinen lisäkerroin valmistuneet työlliset-mittarissa
- Ehdotus 11: Laadullisen työllistymisen poisto/painoarvon pudottaminen
- Ehdotus 12: Katokorjauskerroin laadullisessa työllistymisessä
- Ehdotus 13: Sijajärjestyksen huomiointi opiskelijapalaute-mittarissa
- Ehdotus 14: Vaikuttavuuselementtejä tki-mittaristoon
- Ehdotus 15: Alueellinen kompensatiokerroin EU-rakennerahastojen tki-rahoitukseen
- Ehdotus 16: Strategiarahoituksen siirtäminen pois rahoitusmallista

Ehdotus 1: Opiskelijamäärän käyttö amk-tutkintomittarissa

Amk-tutkinnot-mittarissa havaittiin vakava nopeavaikutteisuuteen liittyvä puute. Käytännössä nykyisessä mittarissa aika toimenpiteestä rahoituksen saamiseen on aivan liian pitkä. Tätä voidaan hyvin suuressa määrin lievittää muuttamalla mittari toteutuneista amk-tutkinnoista amk-tutkintojen potentiaalista palkisemiseen.

Tämä toteutettaisiin siten, että jokaisen ammattikorkeakoulun jokaisesta tutkinnosta johdettaisiin 20,9. opiskelijamäärästä valmistuneiden ennuste. Tämä tehtäisiin soveltamalla uusimpia tietoja läpäisystä. Tämä valmistuneiden määrä jaettaisiin ennakoidulla keskimääräisellä valmistumiseen kuluvalle ajalle. Saatuun lukuun sovellettaisiin seuraavaksi uusimpia toteumia määräajassa valmistumisesta sekä aiemman tutkinnon osuudesta. Tuloksena olisi siis samanlaisia lukuja kuin nytkin, mutta ammattikorkeakouluja palkittaisiin heti, mikäli nämä lisäisivät tutkintoja – ja vastaavasti opiskelijamäärän lasku näkyisi heti pienempänä rahoituksena.

Tämä laskentatapa on jossain määrin haastava ja ymmärrettävyys kärsii luonnollisesti suuresti. Mutta tällaista laskentaa on tehty onnistuneesti ja kaikki siihen vaadittava tieto on saatavissa julkisista lähteistä. Lopullisessa mallissa tulisi tehdä metodologisia valintoja – mm. täsmäytetäänkö ennusteen ja toteuman välinen ero, miten toimitaan amk-tutkintokiintiön kanssa jne. – mutta nämä ovat tehtävissä. Tällä tavalla saataisiin korjattua kenties koko rahoitusmallin suurin valuvika.

Ehdotus 2: Amk-tutkintojen rahoitusryhmien lisääminen

Ammattikorkeakoulututkinnot on jaettu kolmeen rahoitusryhmään, joiden kertoimet ovat 1,00, 1,75 sekä 3,00. On selvää, että näin suurten erojen vallitessa käytännössä kaikkien tutkintojen kerroin on selvästi liian suuri tai pieni suhteessa todelliseen tasoon. Todennäköisesti nämä liian suuret ja pienet kertoimet kumoavat toisensa lähes jokaisen ammattikorkeakoulun kohdalla, mikäli tutkintoja on enemmän. Kyseessä on

kuitenkin puute, millä ei ole mitään selkeätä perustetta: olisi sekä teknisesti että ymmärrettävyyden näkökulmasta varsin triviaalia lisätä rahoitusryhmiä ja näin tarkentaa rahoitusta paremmin todellisuutta vastaavaksi.

Ehdotus onkin lisätä amk-tutkintojen rahoitusryhmiä seitsemään. Nämä voisivat olla esimerkiksi 1,00; 1,35; 1,70; 2,00; 2,35; 2,70; 3,00. Nykyiset tutkinnot jaettaisiin uusiin ryhmiin siten, että 1-ryhmä jakaantuisi kolmeen ensimmäiseen, 2-ryhmä kolmeen keskimmäiseen ja 3-ryhmä kolmeen korkeimpaan koriin. Luonnollisesti jako ei olisi helppo, mutta yhden ryhmän kokoisen virheen vaikutus rahoitukseen olisi maltillinen. Teknisesti tämä jako olisi varsin helppo toteuttaa, eli esim. tietojärjestelmissä työ olisi pieni.

Ehdotus 3: Lisäkerroin amk-tutkintojen rahoittajan perusteella

Nykyisessä amk-tutkintojen rahoitusmittarissa rahoitusta saa saman verran riippumatta tutkinnon rahoituslähteestä. Poikkeuksen muodostaa maksullinen tilauskoulutus -ryhmä, mistä ei saa lainkaan rahoitusta tämän mittarin kautta. Koska osa tutkinnoista saa rahoitusta muista lähteistä, mm. lukukausimaksuista ja TE-keskuksista, olisi tarkoituksenmukaista lisätä mittariin uusi kerroin rahoituslähteen perusteella. Tämä asettaa ammattikorkeakoulut toisiinsa nähden tasaveroisempaan asemaan, kun lukukausimaksuvelvollisten suorittamien tutkintojen määrä kasvaa.

Ehdotus on siis lisätä ylimääräinen kerroin. Perusrahoitteisille tutkinnoille kerroin voisi olla tasan 1. Tilausmaksullisten tutkintojen kerroin voisi olla 0,25, samoin TE-keskusten rahoittamien tutkintojen. Lukukausimaksuvelvollisten kerroin voisi olla 0,5. Tämä kerroin kannustaisi yhä ottamaan sisään lukukausimaksuvelvollisia opiskelijoita. Mutta samalla se ehkäisisi näiden kouluttamista perusrahoituksella. Alle 0,5 kerroin voisi olla liian pieni, koska se saattaisi lopettaa lukukausimaksuvelvollisten opiskelijoiden tulon Suomeen ilman muita lisäkannusteita, kuten ehdotuksen 9 kaltaisia.

Ehdotus 4: Aiemman tutkinnon kertoimen pienentäminen

Yksi keskeisiä ammattikorkeakoulujen tavoitteita on *”yli puolelle nuorista korkeakoulututkinto”*. Yksi tämän tavoitteen hidasteista, tai peräti esteistä, ovat opiskelijat, joilla on jo aiempi korkeakoulututkinto. Nykyisessä rahoitusmallissa näistä opiskelijoista saa amk-tutkintojen rahoitusmittarissa 0,7 kertoimella rahoitusta 1,00 kertoimen sijaan. Tämä ero on euroissa mitattuna varsin merkittävä korkeampien rahoitusryhmien tutkinnoissa, mutta hyvin maltillinen yleisimmissä 1-ryhmän tutkinnoissa.

Ehdotus on, että tätä aiemman tutkinnon kerrointa pienennetään selvästi. Uusi kerroin voisi olla jotain 0,3–0,5 välillä. Näin ammattikorkeakouluille tulisi lisää kannusteita valita opiskelijoiksi ensimmäisen tutkinnon suorittajia. On hyvin vaikeata nähdä, että tavoitetta 50 % suoritusasteesta voitaisiin saavuttaa, mikäli nykyisenkaltainen osuus opiskelijoista suorittaa n:ttä tutkintoaan. Joko opiskelupaikkoja tulisi entistä enemmän kohdentaa ensimmäistä tutkintoaan opiskeleville tai tutkintomääriä kasvattaa entisestään.

Tämä muutos sopisi yhteen maltillisen lukukausimaksun kanssa. Ammattikorkeakouluille voisi tulla optio periä toisesta tutkinnosta lähtien maltillinen lukukausimaksu. Näin toisen tutkinnon suorittaja voisi maksaa erotuksen suhteessa nykymalliin ja samalla mahdollistaa tutkintomäärien kasvun. Luonnollisesti lukukausimaksut ovat ammattikorkeakoulujen rahoitusmalliin suoraan liittymätön asia, mihin rahoitusmallilla ei voida suoraan vaikuttaa.

Ehdotus 5: Suoritteiden rahoituspistearvon segmentointi julkaisuissa

Julkaisujen tulo rahoitusmalliin kasvatti niiden määrää merkittävästi ammattikorkeakouluissa. Vuosien 2012 ja 2021 välillä kappalemäärä kolminkertaistui. Kasvu keskittyi kuitenkin luokkiin D, E ja F, eli ammatityhteisölle ja suurelle yleisölle suunnattuihin julkaisuihin sekä julkiseen taiteelliseen toimintaan. Näiden kappalemäärät kasvoivat kertoimella 3–6 suurimman kasvun tapahduttua suurelle yleisölle suunnatuissa julkaisuissa. Samaan aikaan kasvu luokissa A, B ja C, eli tieteellisissä julkaisuissa oli käytännössä olematonta.

Yliopistojen puolella rahoitusmalli antaa luokkien AC julkaisuille 18–35-kertaisen määrän rahoituspisteitä verrattuna luokkiin DE. Tämä reflektoi ko. luokkien merkittävyyttä, vaikuttavuutta sekä aikaa, joka niiden tuottamiseen kuluu. Vaikka ammattikorkeakoulujen tehtäviin ei kuulu tieteen tekeminen, ei ole tarkoituksenmukaista rahoitusmallilla käytännössä estää tieteellisten artikkeleiden tuottaminen vesittämällä julkaisujen arvo mittavalla määrällä suurelle yleisölle tuotettuja blogikirjoituksia. Tällä on epäsuoria haittavaikutuksia ennen kaikkea tki-toimintaan. Siihen saattaa joissain tapauksissa kytkeytyä tieteellisten artikkeleiden kirjoittaminen ja näiden artikkeleiden arvon kohottaminen tekisi samalla tki-toiminnasta hieman kannattavampaa.

Ehdotus onkin se, että myös ammattikorkeakouluissa siirrytään segmentoimaan julkaisujen rahoituspistearvoa kuten yliopistojen rahoitusmallissa jo nyt tehdään. Kerrointen välisen eron ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista olla yhtä jyrkkä kuin yliopistopuolella, voihan esim. ammattiyleisölle suunnatut julkaisut nähdä tärkeinä osina ammattikorkeakoulujen toimintaa.

Ehdotus 6: Suoritteiden rahoituspistearvon segmentointi yhteistyöopinnoissa

Korkeakoulujen välisten yhteistyöopintopisteiden määrä on yli 13-kertaistunut vuosien 2016 ja 2022 välisenä aikana, pitkälti CampusOnline-portaalin ansiosta. Kasvu on ollut erittäin ripeätä ja tuloksellista. Suurin osa kasvusta on kuitenkin seurausta massiivisista, joskus pitkälti automatisoiduista, verkkokursseista. Vuonna 2021 kahdella eniten opintopisteitä tuottaneella yksittäisellä verkkokurssilla oli kummallakin yli 800 suorittajaa. Näiden verkkokurssien tuottamat suuret opintopistemäärät ovat laskeneet yhdestä opintopisteestä saatavan korvauksen rahoitusmallissa jo 35 € tuntumaan.

Korkeakoulujen erikoistuminen omiin vahvuuksiinsa ja yhteisten valinnaisten opintokokonaisuuksien tarjoaminen voisivat tarjota hyviä mahdollisuuksia varsinkin pienemmille ammattikorkeakouluille. Yhteenliittymät voisivat muodostaa yhteisiä opintosuunnitelmia, joissa opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksia laajennetaan kattavammalla valikoimalla syventäviä opintoja. Näin kunkin ammattikorkeakoulun paikalliselle työelämälle saataisiin valmistuneita, joilla voisi olla aiempaa laajempi kattaus tietoja, taitoja ja valmiuksia. Tällaisen yhteistyön aikaansaanti vaatii kuitenkin monella tavoin paljon työtä. Ja nyt yhteistyöopinnoista saatava rahoitus ei kannusta tähän laisinkaan.

Ehdotus yhteistyöopintopisteiden kohdalla on segmentoida suoritteiden rahoituspistearvoja. Suurimmat rahoituspistekertoimet voisivat saada ne opintopisteet, jotka syntyvät yhteisistä opintosuunnitelmista. Pienin rahoituspistekerroin olisi tarkoituksenmukaista olla niillä opintojaksoilla, jotka ovat automatisoituja MOOC-kursseja. Näiden kerrointen eron olisi tarkoituksenmukaista olla vähintään kymmenkertainen. Näin korkeakoulujen yhteistyölle saataisiin kunnolliset kannusteet, millä olisi positiivisia vaikutuksia paitsi toiminnan tehokkuuden, myös opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksien sekä työelämälle tarjottavien taitojen näkökulmasta.

Ehdotus 7: Yhteistyöopinnot-mittarin yhdistäminen yliopistosektorin kanssa

Myös yliopistosektorin rahoitusmalliin tuli yhteistyöopintopiste-mittari saamaan aikaan kuin ammattikorkeakouluille. Siellä ei olla kuitenkaan nähty samanlaista kasvua pistemäärän vain kaksinkertaistuksessa vuosien 2016 ja 2021 välisenä aikana, kun se ammattikorkeakoulusektorilla on 13-kertaistunut. Tämän seurauksena yliopistot saavat yksittäisestä yhteistyöopintopisteestä yli kymmenkertaisen rahamäärän ammattikorkeakouluihin verrattuna. Käytännössä ammattikorkeakouluista on tullut menestyksensä vankeja suuren kasvun heikentäessä selvästi yhteistyöopintopisteestä saatavaa korvausta.

Yhteistyöopinnot-mittarin tavoitteena on saada aikaan yhteistyötä korkeakoulujen välillä. Raha on tähän oiva kannuste, joka ei kuitenkaan näytä toimivan kovin hyvin yliopistosektorilla. Yhteistyön määrä lisääntyisi todennäköisesti selvästi, mikäli yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektorin yhteistyöopintopisteisiin allokoidut potit yhdistettäisiin. Tämä kasvattaisi ammattikorkeakoulujen yhdestä opintopisteestä saamaa

korvausta moninkertaiseksi nykyisestä pitäen sen kuitenkin vieläkin myös yliopistoille sellaisella tasolla, mikä olisi selvästi yli niiden tuottamisen marginaalikustannusten.

Ehdotus onkin, että tämä yhden prosentin osuus yhdistetään sektoreiden yhteiseksi mittariksi, jolloin raha jaetaan sille sektorille ja niille korkeakouluille, joilla on eniten yhteistyötä. Yliopistoille tulisi hieman suurempi rahoituskerroin. Mikäli tämän ehdotuksen yhdistää ehdotuksen kuusi kanssa, tulee kaikille korkeakouluille erittäin voimakas taloudellinen kannuste lisätä ja samalla syventää yhteistyötä opintosuunnitelmatasolle saakka. Samalla voidaan haluttaessa antaa lisäkertoimia sektorit ylittävälle yhteistyön muodoille.

Ehdotus 8: Suoritteiden rahoituspistearvon segmentointi jatkuvassa oppimisessa

Yhteistyöopintopisteiden tavoin myös jatkuvan oppimisen opintopistemäärät ovat kasvaneet voimakkaasti sen jälkeen, kun niistä tuli korkeakoulujen rahoitusmittari. Myös tässä mittarissa kasvu on ollut ammattikorkeakoulusektorilla selvästi yliopistosektoria voimakkaampaa. Kasvusta huolimatta yhdestä opintopisteestä saatava korvaus rahoitusmallissa on yhä varsin avokätinen myös ammattikorkeakouluille. Jatkuvan oppimisen opintopisteisiin luetaan avoimen ammattikorkeakouluopetuksen lisäksi myös muita pienempiä opintopisteluokkia. Näitä ovat mm. erikoistumiskoulutuksessa suoritettavat opintopisteet sekä maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen opintopisteet.

Ehdotus on, että myös jatkuvan oppimisen opintopisteluokkien rahoituspistearvoa segmentoidaan. Eri luokkien kertoimet olisi hyvä miettiä tarkkaan tarkoituksenmukaisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta. Mutta vähintään maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen opintopistekerrointa olisi syytä kasvattaa huomattavasti. On vaikea kuvitella, mikä koulutus voisi olla potentiaalisesti vaikuttavampaa suomalaiseen yhteiskuntaan kuin tänne saapuvien maahanmuuttajien valmentava koulutus. Samalla voisi olla tarkoituksenmukaista leipoa jatkuvan oppimisen mittariin mukaan myös maahanmuuttajien muuntokoulutus sekä osaamisen validointi suurella painokertoimella. Tämä kannustaisi antamaan maahanmuuttajille eväät integroitua suomalaiseen työelämään aiemmassa kotimaassaan suorittaman tutkinnon mukaisessa työssä.

Ehdotus 9: Ulkomaalaisten työllistyneiden lisäkerroin valmistuneet työlliset-mittarissa

Rahoitusmalli on erittäin voimakas työkalu saamaan aikaan suomalaiselle yhteiskunnalle hyödyllisiä asioita ja ilmiöitä. Yksi keskeinen tavoite vaikuttavuuteen liittyen oli *"Riittävästi osaavaa työvoimaa Suomeen ja korkeakoulun omalle alueelle"*. Työllistyminen-mittarissa korostuu tällä hetkellä tämän tavoitteen jälkimmäinen osa. Mutta samalla mittarilla voitaisiin lisätä kannusteita myös ensimmäiselle osalle, eli ulkomaalaisen työvoiman saantiin Suomen työvoimapulaa helpottamaan.

Ehdotus on, että työllistyminen-mittarissa annetaan 10-kertainen kerroin, mikäli työllistyneellä ei ole ollut Suomen kansalaisuutta ennen opintojensa aloittamista. Tällöin työllistymisestä maksetaan ammattikorkeakoululle noin 10 000 € korvaus. Tämä lisäisi merkittävästi kannusteita panostaa ulkomaalaisten koulutukseen tavalla, mikä lisää työllistymisen todennäköisyyttä. Jokaiselle ulkomaalaisia kouluttavalle ammattikorkeakoululle tulisi tärkeäksi saada ulkomaalaiset opiskelijat oppimaan suomen kielen mahdollisimman hyvin ja saamaan kokemusta suomalaisesta työelämästä jo opiskeluaikana. Kun ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä ja osuus on koko ajan kasvussa suomalaisissa ammattikorkeakouluissa, voisi tällä helpolla muutoksella saada vuosittain satoja ulkomaalaisia lisää suomalaiseen työvoimaan.

Ehdotus 10: Työttömäksi jääneiden negatiivinen lisäkerroin valmistuneet työlliset-mittarissa

Valmistuneet työlliset -mittarin vaikuttavuus on varsin hyvällä tasolla. Mutta ongelmana on heikko erottelevuus: valmistuneiden työllistyminen on pääosin hyvällä tai erinomaisella tasolla kaikilla ammattikorkeakouluilla. Tämä tilanne ei kannusta optimaalisesti huolehtimaan tutkintojen työelämärelevanssista. Ja ehkä vielä tärkeämpänä havaintona sen kannusteet karsia heikosti työllistyviä tutkintoja ovat varsin heikot.

Ehdotuksena on, että mittariin tuodaan mukaan miinus viiden arvoinen negatiivinen kerroin jokaisesta valmistuneesta, joka on vuosi valmistumisensa jälkeen työttömänä. Tämä lisäisi selvästi kannusteita kehittää

tutkintojen työelämärelevanssia ja muokkaamaan tutkintoportfoliota vastaamaan alueen työelämän tarpeita. Todennäköisesti heikosti työllistyvien tutkintojen koulutusmäärät laskisivat, eli yhä suurempi osa valmistuneista työllistyisi ja helpottaisi alueellista työvoimapulaa. Muutoksen yhteydessä voisi olla tarpeen harkita alueellisen työllistymiskertoimen lisäämistä rahoitusmittariin. Tällainen on mukana ammatillisten oppilaitosten valmistuneet työlliset -mittarissa ehkäisemässä rakenteellisten alueellisten erojen vaikutusta työllistymisestä saatavan rahoituksen jakautumisessa.

Ehdotus 11: Laadullisen työllistymisen poisto/painoarvon pudottaminen

Kuten Nykyisen rahoitusmallin analyysi -osiossa todettiin, on laadullisen työllistymisen mittari selvästi heikoin lenkki nykyisessä rahoitusmittarikokonaisuudessa. Se mittaa käytännössä lähinnä vastausprosenttia sekä viisi vuotta sitten valmistuneiden lukumäärää. Lisäksi vastausten ja ammattikorkeakoulujen välisten erojen konkreettinen merkitys on hyvin epäselvä ja mittarin vaikuttavuus heikolla tasolla. Tätä ei tule lukea kritiikiksi itse uraseurantakyselyä kohtaan. Se on yksi tärkeä osa palautekanavia, joiden pohjalta ammattikorkeakoulut pystyvät kehittämään toimintaansa.

Ehdotus on, että laadullisen työllistymisen mittari joko poistetaan kokonaan tai sen painoarvoa pudotetaan selvästi nykyisestä. Kolmen prosentin paino rahoitusmallissa ei ole millään lailla perusteltavissa laadullisen työllistymisen kaltaiselle mittarille. Mikäli tällainen mittari halutaan säilyttää, olisi sen painon tarkoituksenmukaista olla yhden prosentin luokkaa. Kaksi prosenttiyksikköä voitaisiin siirtää valmistuneet työlliset -mittariin, minkä vaikuttavuus entisestään paranisi. Tämä tukisi samalla myös ulkomaalaisten valmistuneiden integrointia suomalaiseen työelämään.

Ehdotus 12: Katokorjauskerroin laadullisessa työllistymisessä

Mikäli laadullinen työllistyminen halutaan pitää myös uudessa rahoitusmallissa, olisi sen valuvikoja syytä korjata. Heikko vaikuttavuus on käytännössä mittariin sisäänrakennettu ominaisuus, jolle on vain vähän tehtävissä. Toinen heikko kohta mittarilla on vuodesta toiseen voimakkaasti muuttuvat vastausprosentit. Näiden parantamiseksi nähdään useissa ammattikorkeakouluissa myös paljon vaivaa ja erilaisia keinoja nostaa vastausprosentteja on paljon.

Ehdotuksena on, että laadullisen työllistymisen mittariin sovellettaisiin samanlaista katokorjauskerrointa, mikä on käytössä useassa vastaavassa ammatillisten oppilaitosten rahoitusmittarissa. Tämä katokorjauskerroin kompensoi heikon vastausprosentin vaikutuksen. Katokorjauskerroin voidaan rakentaa siten, että se kompensoi tämän kokonaan – tällöin esim. 10 % vastausprosentin pisteet kerrotaan kymmenellä – tai vain osittain. Tämä muutos lisäisi laadullisen työllistymisen rahoitusmittarin ennakoitavuutta ja tekisi vaivannäön vastausprosentin kasvattamiseksi rahoituksen kannalta tarpeettomaksi. Luonnollisesti parempi vastausprosentti olisi yhä positiivinen asia kyselyn informaatioarvon näkökulmasta.

Ehdotus 13: Sijajärjestyksen huomiointi opiskelijapalaute-mittarissa

Opiskelijapalaute-mittari on nykyisellään varsin ristiriitainen. Sen vastausprosentti on kautta linjan lähes sata ja siitä saa toiminnan kehittämisen kannalta erittäin arvokasta tietoa. Tässä analyysissä eriteltyjen tavoitteiden kannalta sen vaikuttavuus ei välttämättä ole kovinkaan suuri, mutta sen tuoma lisäarvo laatu-työssä on kiistaton. Vaikuttavuuden kannalta toinen ongelma on mittarin heikko erottelevuus: opiskelijapalautteen keskiarvo ei juurikaan vaihtele ammattikorkeakoulujen kesken, joten siihen panostaminen ei välttämättä maksa vaivaa rahoitusmallin näkökulmasta.

Ehdotus on, että opiskelijapalaute-mittariin tuodaan sijajärjestys uudeksi laskentatekijäksi. Ammattikorkeakoulut laitetaan ensin paremmuusjärjestykseen rahoitusmittarikysymysten keskiarvon mukaan. Viimeiseksi sijoittuneen rahoituspisteet kerrotaan kertoimella 1,0, toiseksi viimeiseksi 1,1, kolmanneksi viimeiseksi 1,2 jne. Parhaan keskiarvon saaneen ammattikorkeakoulun kerroin on 3,2. Tämä lisää eroja ammattikorkeakoulujen kesken ja palkitsee aidosti hyvästä opiskelijapalautteesta. Näin ammattikorkeakoulujen kannattaa panostaa opiskelijatytytyväisyyteen aiempaa enemmän.

Ehdotus 14: Vaikuttavuuselementtejä tki-mittaristoon

Tutkimus- ja kehittämistoimintaa kannustetaan ulkopuolisen tki-rahoituksen rahoitusmittarilla. Se on hyvä mittari vastaamaan 4 % bkt-tavoitteeseen. Mutta kannustaako se riittävästi sellaiseen tki-toimintaan, mikä on aidosti vaikuttavaa? On todennäköistä, että eri rahoituslähteistä saadulla ulkopuolisella tutkimusrahoituksella on systemaattisia eroja vaikuttavuuden näkökulmasta. Näitä eroja olisi hyvä selvittää ja asettaa tulosten perusteella painokertoimia eri rahoituslähteistä tuleville euroille.

Ehdotus on, että tki-toiminnan ulkopuolisten rahoituslähteiden vaikuttavuus selvitetään ja tästä saatua tietoa hyödynnetään painokertoimen asettamisessa. On esimerkiksi ainakin intuitiivisesti ajatellen todennäköistä, että paikallisen yrityksen kanssa toteutettu tki-hanke on paikallisen työelämän ja aluekehityksen kannalta vaikuttavampi kuin ministeriön tai EU:n rahalla toteutettu hanke. Lisäehdotuksena on opiskelijoiden tki-hankkeisiin osallistumista koskevan tekijän lisääminen joko uutena mittarina tai jollain laskentalogiikalla nykyiseen ulkopuolisen tki-rahoituksen mittaristoon.

Ehdotus 15: Alueellinen kompensatiokerroin EU-rakennerahastojen tki-rahoitukseen

Ulkopuolinen tki-rahoitus on erittäin tärkeä mittari ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa. Se on myös mittari, missä ammattikorkeakoulujen erot ovat erittäin suuria. Käytännössä juuri ulkopuolinen tki-rahoitusmittari selittää suuren osan ammattikorkeakoulujen menestyksestä rahoitusmittaristossa. Ulkopuolisesta tki-rahoituksesta noin 45 % tulee EU:n rakennerahastoista (EAKR ja ESR). [Näistä rahastoista myönnetään rahaa maakunnittain erojen ollessa erittäin suuria](#). Ohjelmakaudella 2021–2027 Uusimaa saa näistä rahastoista 5,3 € asukasta kohden Kainuun saadessa asukasta kohden 128,8 €. Käytännössä tämä ero asettaa eri maakunnissa toimivat ammattikorkeakoulut hyvin eriarvoiseen asemaan mahdollisuudessa saada tki-rahoitusta EU:n rakennerahastoista.

Ehdotus on, että asetetaan maakunnallinen kompensatiokerroin EU:n rakennerahastoista saatavalle tki-rahoitukselle. Kompensatiokerroin olisi tasan 1 sillä maakunnalla, jonka saama euromäärä asukasta kohden on suurin. Muut maakunnat saavat yli yhden kompensatiokertoimen sen mukaan, kuinka suuri ero euromäärältään suurimman ja pienimmän maakunnan välillä on. Kompensatiokertoimen suuruus tulee selvittää erikseen. Suurinkaan kompensatiokerroin ei voi olla liian suuri, jotta tki-toiminnalta ei menisi taloudellinen kannuste pois pienen kertoimen ammattikorkeakouluilta. Mahdollisesti suurin kerroin voisi olla noin 1,25. Mallissa EU-rakennerahastojen osuus laskettaisiin ensin muusta tki-rahoituksesta erikseen kompensatiokertoimilla. Tämän jälkeen kertoimilla lasketut eurot sovitettaisiin yhteensä maksettuihin, jolloin rakennerahastoista yhteensä maksettujen eurojen suhde muista rahoituslähteistä maksettuihin pysyisi ennallaan.

Tässä mittakaavassa toteutuessaan kompensatiokertoimella tuskin olisi merkittävää vaikutusta ammattikorkeakoulujen rakennerahastoista saamaan tki-rahoitukseen. Se olisi nimensä mukaan käytännössä mallilisen kokoinen taloudellinen kompensatio tasaamaan epätasaista mahdollisuutta saada rakennerahastojen hankkeita. Tällä tavalla ehdotus tekisin rahoitusmittarista aiempaa tasavertaisemman.

Ehdotus 16: Strategiarahoituksen siirtäminen pois rahoitusmallista

Nykyisen rahoitusmallin analyysi -kohdassa eriteltiin syitä, miksi strategiarahoitus on heikko osa rahoitusmittaristossa: sen määräytymisperusteet ovat heikosti ymmärrettäviä ja byrokraattisia. Samalla sen suhteellinen volyyymi on yleensä hyvin lähellä ammattikorkeakoulun osuutta perusrahoituksesta, mutta rahoitus sidottu lyhyellä tähtäimellä heikosti ennakoitavaan hanke- tai tavoitekokonaisuuteen.

Ehdotus on, että strategiarahoitus lakkautetaan. Mikäli strategisia hankkeita halutaan toteuttaa, on ne järkevintä aloittaa lisätalousarvion rahoituksella sitä mukaan kuin tarvetta ilmenee. Näin myös hankkeiden pituus on joustava ja tarkoituksenmukainen, ei aina tasan yksi sopimuskausi. Näin hankkeet voidaan helpommin toteuttaa myös esimerkiksi sektoreiden kanssa yhteisinä tai hallinnonalat läpäisten. Tämä säästää myös paljon työtä ja suunnittelua ministeriön virkamiehiltä ja ammattikorkeakoulujen johdolta.

Yhteenveto

Tässä Osviitta-pikaraportissa on tarkasteltu nykyistä ammattikorkeakoulujen rahoitusmallia ja sen muutostarpeita. Nykymalli analysoitiin mittareittain niiden kyvyllä täyttää viisi tunnistettua hyvän rahoitusmittarin ominaisuutta: vaikuttavuus, tasavertaisuus, ennakoitavuus, nopeavaikutteisuus ja ymmärrettävyys. Mallissa havaittiin ongelmia etenkin sen nopeavaikutteisuuden osalta. Suhteessa ominaisuuden tärkeyteen myös vaikuttavuudessa löydettiin paljon parannettavaa. Toisaalta nykyinen rahoitusmalli todettiin varsin tasavertaiseksi ja hyvin ennakoitavaksi.

Havaittuihin puutteisiin analyysi esitti 16 parannusehdotusta. Yhteistä suurelle osalle näistä oli se, että niissä oltiin valmiita tinkimään ymmärrettävyydestä, jotta rahoitusmallin vaikuttavuutta pystyttäisiin parantamaan. Ehdotukset käytiin analyysissä läpi varsin pikaisesti ja pintapuolisesti: käytännössä niistä jokainen vaatisi selvästi perinpohjaisemman ehdotuksen teknisine yksityiskohtineen ja laskentamalleineen. Osassa ehdotuksista tarkempaa teknistä laskentamallia ennen ehdotettiin toteutettavaksi tätä taustoittava selvitystyö.

Analyysin 16 ehdotusta on koottu perustuen niihin havaintoihin, joita tämän analyysin tekijälle on kertynyt niiden yli kymmenen vuoden aikana, joina ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli on ollut käytössä. Ehdotusten tarkoitus on ennen kaikkea edistää rahoitusmallin vaikuttavuutta, sen kykyä omalta osaltaan vastata niihin tavoitteisiin, joita yhteiskunta ja aikamme haasteet ammattikorkeakouluille asettavat. Listalta löytyy jokaiselle ammattikorkeakoululle niiden asemaa rahoituksen nollasummapelissä parantavia ja heikentäviä ehdotuksia. Rahoitusmallilla on erittäin suuri vipuvaikutus ammattikorkeakoulujen toimintaan. Uskonkin, että kaikkia ehdotuksia yhdistää entistä parempi kyky kannustaa ammattikorkeakouluja edistämään maallemme tärkeitä tavoitteita rahoitusmallin keinoin – ilmaiseksi ilman lisärahoitusta.

Helsingissä 10.4.2023
Jukka Jonninen
Toimitusjohtaja, Viivain Oy
jukka.jonninen@viivain.fi